

**Betalingsverkeer in Nederland:
een onderzoek naar de opbrengsten
en kosten voor het bankwezen**

Eindrapport
10 juli 2006

Betalingsverkeer in Nederland: een onderzoek naar de opbrengsten en kosten voor het bankwezen

Eindrapport
10 juli 2006

© McKinsey & Company Inc., The Netherlands, 2006

Dit rapport is auteursrechtelijk beschermd en kan niet worden gecopieerd, geparafraseerd of gewijzigd zonder de uitdrukkelijke toestemming van McKinsey & Company.

Dit rapport werd opgesteld door McKinsey & Company en wordt uitsluitend ter informatie vrijgegeven. Het rapport dient te worden beschouwd als een geheel en vereist de nodige mondelinge toelichting. U wordt verondersteld uw eigen onderzoek en analyse te doen van de inhoud van dit rapport. McKinsey & Company wijst uitdrukkelijk elke verantwoordelijkheid van de hand voor schade aan wie ook gebaseerd op informatie, al dan niet onjuist of onvolledig, vervat in het rapport of op eender welke manier schriftelijk of mondeling vrijgegeven, of het gebrek aan informatie.

Inhoudsopgave

	Pagina		Pagina
Samenvatting	1	Hoofdstuk 3: Resultaten	16
Hoofdstuk 1: Inleiding	2	3.1 Totaalresultaat	16
1.1 Overzicht van het doorlopen proces	2	3.2 Resultaat per product	17
1.2 Rol van de verschillende partijen in het proces	3	3.2.1 Resultaat voor toonbankbetalingen	17
1.2.1 Opdrachtgevers	4	3.2.2 Resultaat voor girale betalingen	18
1.2.2 Deelnemende banken	4	3.2.3 Betaalrekening	18
1.2.3 Stakeholders	4	3.3 Resultaat balansopbrengsten	19
1.2.4 Toezichthouders	4	3.4 Resultaat per klantsegment	20
1.2.5 Uitvoerder en validator	4	Hoofdstuk 4: Vooruitblik; de invloed van een aantal trends	21
1.2.6 Overlegorganen	5	4.1 Ontwikkeling van de rentestand	21
Hoofdstuk 2: Methodologie en validatie	6	4.2 Actiever saldobehoor	21
2.1 Methode van dataverzameling	6	4.3 afschaffing van valuteringskosten	22
2.2 Overzicht betaalinstrumenten en allocatie	7	4.4 Ontwikkeling eenmalige kosten	22
2.3 Bepaling balansopbrengsten	8	4.5 Wijziging in de mix van betaalinstrumenten	22
2.3.1 Definitie van de voor betalingsverkeer relevante saldi	8	Nawoord	25
2.3.2 Aggregatieniveau waarop saldi worden meegenomen	9	Bijlage met namen	26
2.3.3 Bepaling looptijden	9		
2.3.4 Bepaling te hanteren rentevoet	10		
2.4 Overige methodologiepunten	11		
2.4.1 Opschaling van de deelnemende banken naar het totaal van Nederland	11		
2.4.2 Kosten van het aan te houden vermogen	12		
2.4.3 Eenmalige kosten	13		
2.5 Overzicht en resultaten validatieproces	14		

Samenvatting

Dit rapport geeft de resultaten weer van het onderzoek naar de opbrengsten en kosten van het betalingsverkeer voor de banken in Nederland dat McKinsey & Company heeft uitgevoerd in opdracht van de Nederlandse Vereniging van Banken en de Nederlandsche Bank. Eind 2005 hebben de banken tot dit onderzoek besloten met als doel duidelijkheid te verschaffen in de discussie tussen banken en de stakeholders in het betalingsverkeer over de winstgevendheid van het betalingsverkeer voor de banken.

De onderliggende kosten- en opbrengstendata in dit onderzoek zijn zeer gedetailleerd verzameld. Data zijn uitgesplitst naar de diverse betaalinstrumenten zoals Cash, Pinbetalingen, Acceptgiro's, Incasso's en Overboekingen, en balansopbrengsten op debet- ("rood staan") en creditsaldi ("positief staan"). Echter, uit mededingingsrechtelijke en commerciële overwegingen is de informatie in dit rapport van een relatief hoog aggregatieniveau.

De banken in Nederland leden in 2005 een verlies op betalingsverkeer van € 23 miljoen voor belasting¹. De marge op het betalingsverkeer is dus -0,6% op opbrengsten van € 3.996 miljoen. Dit komt neer op een verhouding tussen kosten en opbrengsten, de cost-income ratio, van 100.6%. Voor het gehele Nederlandse bankbedrijf ligt deze ratio rond de 70%.

Op het uitvoeren van betalingstransacties en het aanbieden van betaalrekeningen wordt door de banken een verlies geleden van € 2.664 miljoen. Vooral betaalrekeningen (€ 1.215 miljoen) en contant geld (€ 779 miljoen) leiden tot het negatieve resultaat. De balansopbrengsten, dus de opbrengsten op de tegoeden die particulieren en bedrijven op hun rekening courant laten staan (zowel credit- als debetsaldi) leveren een positieve bijdrage van € 2.641 miljoen.

In het verlies zijn de kosten voor het benodigde kapitaal dat de banken moeten aanhouden voor het uitvoeren van de betaalactiviteiten niet meegenomen. Het resultaat na deze geschatte kapitaalskosten (economic profit) komt uit op een verlies van € 128 miljoen.

Er zijn grote verschillen in resultaat tussen segmenten en producten. Het binnenlandse zakelijke betalingsverkeer genereert een positief resultaat van € 708 miljoen. Dit komt neer op een cost-income ratio van 60%. Op binnenlands particulier betalingsverkeer wordt een verlies geleden van € 642 miljoen. Dit komt neer op een cost-income ratio van 135%. Resultaten van credit cards en grensoverschrijdend betalingsverkeer zijn niet verbijzonderd naar zakelijke of particuliere gebruikers. Deze productgroepen veroorzaken een verlies van € 89 miljoen.

De banken verwachten dat het financiële resultaat dat zij behalen op het Nederlandse betalingsverkeer in de toekomst onder druk blijft staan ten gevolge van renteontwikkelingen, actiever saldobehoor door particulieren, het verwachte verbod op valuterings- en extra investeringen (bijvoorbeeld ten behoeve van de Single Euro Payment Area). Hier staat echter tegenover dat een verdere substitutie van contant geld en papieren overboekingen door elektronische betalingen tot kostenbesparing kan leiden.

¹ Alle financiële resultaten in dit rapport worden voor belasting weergegeven

Hoofdstuk 1: Inleiding

Het Nederlandse betalingsverkeer wordt internationaal geroemd om zijn efficiency en veiligheid; tegen relatief lage kosten wordt een kwalitatief hoogwaardig dienstenpakket aangeboden. Ondanks deze prestaties zijn vele partijen van mening dat er nog veel verbetering mogelijk is. Het gebrek aan transparantie, zoals de onzichtbare kosten van contant geld, en het ontbreken van de juiste (economische) prikkels stimuleren gebruikers van betaaldiensten niet om optimaal gebruik te maken van de betaalvormen met de laagste maatschappelijke kosten. Daardoor zijn de maatschappelijke kosten van het betalingsverkeer hoger dan nodig.

De vraag naar transparantie ten aanzien van kosten én opbrengsten in het betalingsverkeer is al jaren een terugkerend thema in het overleg tussen banken en gebruikers van betaaldiensten. In het Maatschappelijk Overleg Betalingsverkeer is bijvoorbeeld begin 2005 door de Consumentenbond nadrukkelijk om een dergelijk onderzoek gevraagd en in mei 2005 is op de NVB jaarbijeenkomst zowel door DNB als door de NMa aangedrongen op transparantie ten aanzien van kosten en opbrengsten.

Op 17 november 2005 sloten de banken en toonbankinstellingen het Convenant Betalingsverkeer 2005. Daarin is onder meer afgesproken dat zij gezamenlijke plannen zullen maken om de maatschappelijke kosten van het betalingsverkeer te verlagen.

De banken en toonbankinstellingen streven ernaar maatregelen te ontwerpen met de juiste prikkels het betaalgedrag te sturen, met verminderde kruissubsidiëring en voldoende kostendecking voor aanbieders om de kwaliteit van de producten te garanderen. Bovendien moeten de maatregelen ertoe leiden dat banken, (toonbank-) ondernemingen en consumenten voorbereid zijn op de Europese interne markt voor betaaldiensten, die naar verwachting gebaseerd zal zijn op kostengerelateerde tariefstructuren.

Het is in deze context dat de banken hebben besloten dat zij via dit onderzoek transparantie willen geven over de kosten en opbrengsten van het betalingsverkeer voor de banken. Daarmee kan een einde komen aan de discussie over de winstgevendheid van het betalingsverkeer voor de banken, en kunnen de banken en de stakeholders in het betalingsverkeer zich richten op het gezamenlijk verlagen van de totale maatschappelijke kosten van het betalingsverkeer.

In dit hoofdstuk bespreken we achtereenvolgens het proces dat binnen dit onderzoek doorlopen is en de rol die de verschillende stakeholders in het proces hebben gespeeld.

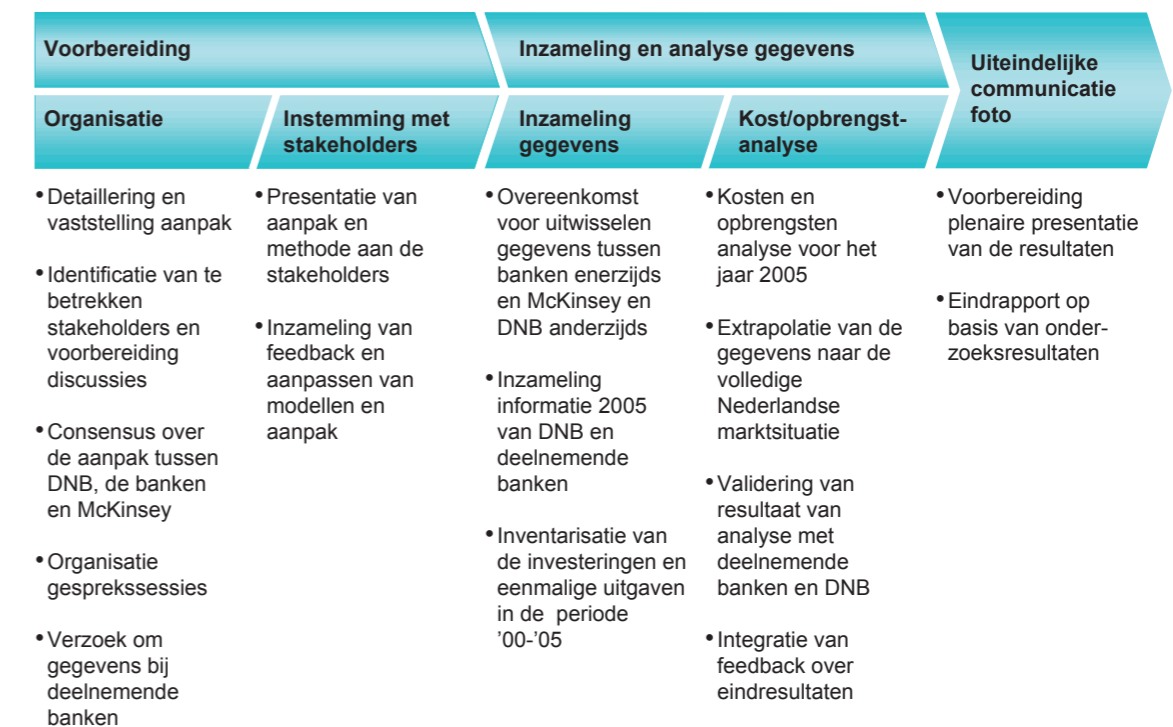
1.1 Overzicht van het doorlopen proces

In opdracht van de Nederlandse Vereniging van Banken en de Nederlandsche Bank heeft McKinsey & Company in zeer nauwe samenwerking met de vijf grootste Nederlandse betaalbanken (ABN AMRO Bank, Fortis Bank, ING Bank/Postbank, Rabobank en SNS Bank) dit onderzoek uitgevoerd. Het onderzoek bestond uit drie delen (zie Schema 1)

- In de voorbereidingsfase hebben vertegenwoordigers van de banken en stakeholders de methodologie waarmee de kosten en opbrengsten van het betalingsverkeer wordt

Schema 1

Projectaanpak in drie fasen

gemeten, vastgesteld en uitgewerkt. Deze fase is op 21 maart 2006 formeel afgerond in een bijeenkomst van de stakeholdercommissie. In deze bijeenkomst hebben de vertegenwoordigers van de stakeholders de methodologie van dit onderzoek onderschreven en geconcludeerd dat het een goede basis biedt voor een objectieve meting van kosten en opbrengsten van het betalingsverkeer

- Eind februari is de dataverzameling bij de vijf deelnemende banken van start gegaan. In deze fase hebben de banken de data over het jaar 2005 uit hun financiële administratie omgezet naar de indeling volgens de voor dit onderzoek vastgestelde methodologie. In deze fase hebben de Nederlandsche Bank en McKinsey & Company erop toegezien dat de door de banken opgeleverde resultaten in overeenstemming waren met de afgesproken methodologie en met intern en extern gepubliceerde informatie over betalingsvolumes en gerelateerde financiële resultaten (meer details in hoofdstuk 2)
- Midden mei is het derde deel van het project van start gegaan waarin de conclusies van het onderzoek zijn vastgesteld en waarvan dit rapport het eindresultaat is.

1.2 Rol van de verschillende partijen in het proces

Een groot aantal partijen is bij dit onderzoek betrokken geweest. Hieronder sommen wij ze op en leggen we kort uit wat hun rol in dit onderzoek is geweest en hoe zij hebben samengewerkt.

1.2.1 Opdrachtgevers

De **Nederlandse Vereniging van Banken** is samen met de Nederlandsche Bank procesbegeleider en opdrachtgever voor dit onderzoek.

De Nederlandsche Bank is medeopdrachtgever voor dit onderzoek. Zij is nadrukkelijk betrokken geweest bij de vaststelling van de onderzoeksmethode en bij het validatieproces.

1.2.2 Deelnemende banken

Vertegenwoordigers van de **deelnemende banken** (ABN AMRO Bank, Fortis Bank, ING Bank/Postbank, Rabobank, SNS Bank) hebben deelgenomen aan de sessies waarin de methodologie ontwikkeld is en hebben hun data aangeleverd voor de inventarisatie van kosten en opbrengsten.

1.2.3 Stakeholders

De vertegenwoordigers van de gebruikers van betaaldiensten hebben deelgenomen aan het ontwerp van de methodiek waarmee de bepaling van de kosten en opbrengsten van het betalingsverkeer is vastgesteld. De volgende partijen zijn via hun vertegenwoordigers bij het proces betrokken geweest

- **Toonbankinstellingen** vertegenwoordigd door het Platform Detailhandel
- **Incassanten** vertegenwoordigd door het Gebruikersplatform Betalingsverkeer
- **Consumenten** vertegenwoordigd door de Consumentenbond.

1.2.4 Toezichthouders

De **NMa** is over dit onderzoek geïnformeerd en heeft ook kennis genomen van de gehanteerde methodologie. De vragen die de NMa heeft gesteld zijn schriftelijk beantwoord.

1.2.5 Uitvoerder en validator

McKinsey & Company heeft het gehele proces van het opstellen van de methodologie en de dataverzameling geleid en staat borg voor de kwaliteit en objectiviteit van dit onderzoek. Tijdens de dataverzamelingsfase heeft McKinsey & Company gecontroleerd of de opgeleverde gegevens aansluiten op intern voor besluitvorming gebruikte managementrapportages en of de data zijn gerapporteerd conform de methodologie. In de derde fase van het project heeft McKinsey & Company de door de banken aangeleverde gegevens geconsolideerd en de conclusies in dit rapport verrat.

1.2.6 Overlegorganen

Tijdens het onderzoek is gebruik gemaakt van de volgende overlegfora

- **Banken expert meetings:** Doel van deze bijeenkomsten was het ontwerpen van de methodiek en het oplossen van bankoverstijgende vragen tijdens de dataverzameling. Aan de bijeenkomsten werd deelgenomen door de betalingsexperts van de banken, van de NVB en van DNB. De bijeenkomsten tussen de banken hebben in de eerste fase wekelijks plaatsgevonden, in fase 2 en 3 lag de frequentie iets lager
- **Stakeholder expert meetings:** Doel van deze meetings was het verfijnen van de met de banken ontwikkelde methodiek, en het verstrekken van voortgangsinformatie over het project aan de stakeholder achterban. Aan deze meetings werd deelgenomen door de betalingsexperts van de genoemde stakeholders. De stakeholder expert meetings hebben plaats gevonden op 15 en 22 februari 2006
- **Stakeholder commissie:** Het doel van deze commissie was het toetsen en onderschrijven van de methodiek en de daarop gebaseerde uitkomsten van de kosten en opbrengstenanalyse zonder daarover een waardeoordeel uit te spreken. De commissie bestond uit vertegenwoordigers van de 3 stakeholders, één vertegenwoordiger namens de gezamenlijke banken, vertegenwoordigers van de Nederlandsche Bank en de Nederlandse Vereniging van Banken, en enkele medewerkers van McKinsey & Company in een faciliterende rol. Zoals eerder vermeld is de stakeholder commissie bijeen geweest op 21 maart 2006 en hebben zij in deze meeting de methodologie onderschreven. Op 28 juni is dit rapport aan de stakeholdercommissie gepresenteerd
- **Stuurgroep:** Het doel van deze groep was het geven van algemene sturing aan het proces en het vaststellen van het eindrapport. De stuurgroep werd voorgezeten door DNB en bestond verder uit vertegenwoordigers van de banken, NVB en McKinsey & Company. De stuurgroep is bijeen geweest op 13 april, 8 juni en 22 juni 2006.

Hoofdstuk 2: Methodologie en validatie

In dit hoofdstuk beschrijven we op welke wijze de data verzameld zijn, op welke wijze de verzamelde kosten en opbrengsten naar producten gealloceerd zijn, hoe de balansopbrengsten bepaald zijn en op welke wijze de door de banken aangeleverde data door de Nederlandse Bank en McKinsey & Company gevalideerd zijn.

2.1 Methode van dataverzameling

Voor de verzameling van de data hebben we zeven verschillende soorten data opgevraagd²:

- **Transactieopbrengsten:** Transactieopbrengsten zijn vergoedingen die gebruikers aan banken betalen. Hierbij is het aantal uitgevoerde transacties bepalend voor het te betalen bedrag. Voorbeelden zijn vergoedingen per overschrijving, per geldopname of per ontvangen acceptgiro
- **Transactiekosten:** Transactiekosten zijn de kosten die banken maken voor het uitvoeren van transacties
- **Beheers- of abonnementsopbrengsten:** beheersopbrengsten zijn vergoedingen die gebruikers aan banken betalen en in ruil waarvoor banken gebruikers in staat stellen van een bepaalde faciliteit gebruik te maken. Voorbeelden van beheersopbrengsten zijn de jaarlijkse pinpasvergoeding en abonnementskosten voor internetbankieren
- **Beheerskosten:** Beheerskosten zijn alle kosten die gemaakt worden voor diensten en producten die niet direct aan transacties verbonden zijn, maar noodzakelijk zijn om transacties uit te voeren of te ontvangen
- **Balansopbrengsten:** Balansopbrengsten zijn opbrengsten die voortvloeien uit debetsaldi en direct opvraagbare creditsaldi die op betaalrekeningen aanwezig zijn
- **Overhead:** Overhead is een proportioneel deel van de kosten die het betalingsproces indirect ondersteunen, maar die niet rechtstreeks aan betalingssystemen kunnen worden toegewezen (centraal en in bank- en postkantoren). Er wordt in dit onderzoek onderscheid gemaakt in overhead die rechtstreeks toe te rekenen is aan betaalverkeer en de zogenaamde concernoverhead. Het eerste type overhead omvat onder meer het management van de bankkantoren, marketing campagnes gericht op betalingen en de gebouwkosten van de betaalfabrieken. Deze kosten zijn rechtstreeks toegerekend aan de transacties. In de tweede categorie overhead vallen onder meer de kosten van typische groepsafdelingen zoals juridische zaken, financiën, HR en dergelijke. Eerst is getoetst of het deel van deze overhead

² Aangezien credit cards in de organisatiestructuur van de banken vaak tot een ander bedrijfs onderdeel behoren en er ook veel niet-banken op de credit card markt actief zijn, hebben wij deze resultaten voor heel Nederland geschat op basis van publieke data en niet op basis van bij de banken verzamelde gegevens. Travel- en entertainmentcards (American Express en Diners Club) en private label cards (bijvoorbeeld kaarten uitgegeven door winkelketens en de Comfort Card) zijn daarbij buiten beschouwing gelaten. Doordat dit resultaat is geschat op basis van openbare marktdata is dit resultaat minder nauwkeurig dan het resultaat van de overige producten.

dat aan het betaalbedrijf wordt toegerekend in lijn is met bijvoorbeeld opbrengsten, kosten of FTEs als percentage van de totale bank. Indien deze toerekening redelijk bleek, zijn deze overheadkosten verder verdeeld over de betaalinstrumenten naar rato van de direct toegewezen kosten

- **Grensoverschrijdend betalingsverkeer:** Dit zijn opbrengsten en kosten van het grensoverschrijdend betalingsverkeer (bijvoorbeeld internationale overboekingen vanuit of naar Nederland en gebruik van buitenlandse geldautomaten door Nederlandse klanten).

2.2 Overzicht betaalinstrumenten en allocatie

De kosten en opbrengsten (met uitzondering van balansopbrengsten) die verzameld zijn volgens de methode uit de vorige paragraaf, zijn gealloceerd aan de verschillende betaalinstrumenten. Hierna sommen wij de producten op en geven we een korte kenschets

- **Cash:** Dit zijn alle kosten en opbrengsten die gemaakt worden voor opnames en stortingen van contant geld en die worden toegewezen aan het product cash. Hierbij zijn inbegrepen de kosten voor het totale geldautomatennetwerk. In 2005 werden in totaal 484 miljoen geldopnames gedaan met een totale waarde van € 66 miljard
- **Pinbetaling:** Dit zijn alle kosten en opbrengsten voortkomend uit pinbetalingen inclusief een deel van de kosten en opbrengsten uit pinpassen³. Er werden in Nederland 1.334 miljoen pintransacties uitgevoerd⁴ in 2005, waarmee voor € 60 miljard aan betalingen is gedaan
- **Chipknip transactie:** Dit zijn alle kosten en opbrengsten van de Chipknip plus een deel van de opbrengsten en kosten van de pinpas voor die banken waar de pinpas ook de drager is van de chip. In 2005 werden er in Nederland 147 miljoen Chipkniptransacties uitgevoerd, waarmee voor € 0,4 miljard aan betalingen is gedaan
- **Acceptgiro:** Acceptgiro's zijn de standaardformulieren voor overboekingen die vooral gebruikt worden voor betalingen van particulieren aan niet-toonbankinstellingen (bijvoorbeeld nutsbedrijven en telecomaانبieders). Een groeiend aantal consumenten betaalt zijn acceptgiro's via internetbankierapplicaties. Bij een aantal banken zijn deze betalingen niet meer als acceptgiro herkenbaar in hun systemen. Een deel van het resultaat van de via internet betaalde acceptgiro's is daarom meegenomen bij overboekingen. In 2005 werden in Nederland 200 miljoen acceptgiro's verwerkt met een totale waarde van € 46 miljard
- **Incasso:** Incasso's zijn betalingen op grond van machtigingen die consumenten aan bedrijven verschaffen om regelmatig terugkerende betalingen, zoals telefoonabonnementen, van hun rekening af te schrijven. In 2005 werden in Nederland 1.033 miljoen incasso-opdrachten uitgevoerd met een totale waarde van € 222 miljard

³ De opbrengsten en kosten van pinpassen worden versleuteld over de verschillende transactietypes naar rato van het aantal transacties. Op deze wijze wordt het totaal van deze kosten en opbrengsten aan betalingsverkeer toegerekend.

⁴ Een kleine 10% van de pinbetalingen in Nederland is in 2005 nog door Interpay geacquireerd. De daarbij behorende kosten en opbrengsten zijn in de totalen voor pinbetalingen meegenomen.

- **Overboeking:** Overboekingen zijn de overige overschrijvingen tussen betaalrekeningen. In deze categorie zit een breed scala aan producten, onder meer papieren overschrijvingen, internetoverboekingen, zakelijke verzameloverboekingen en spoedoverboekingen. Er werden in Nederland 1.019 miljoen overboekingen uitgevoerd in 2005 met een totale waarde van € 4.902 miljard
- **Credit cards:** De productgroep credit cards omvat de opbrengsten uit credit card gerelateerde interchange fees, jaarlijkse bijdragen, en renteopbrengsten uit op credit cards verleend krediet. DNB schat dat er in Nederland in 2005 46 miljoen transacties met credit cards werden gedaan, met een totale transactiewaarde van € 5 miljard
- **Grensoverschrijdende betalingen:** Naast de kosten en opbrengsten van het binnenlandse betalingsverkeer, is er ook een overzicht gemaakt van de kosten en opbrengsten van het grensoverschrijdend betalingsverkeer. Bij grensoverschrijdende betalingen gaat het om transacties met een grensoverschrijdend karakter waarvoor opbrengsten of kosten ten behoeve van rekeningen in Nederland ontstaan
- **Betaalrekening:** De categorie betaalrekening betreft de kosten en opbrengsten die betrekking hebben op informatievoorziening aan klanten en beheer van de rekeningadministratie. Aan de opbrengstenkant zijn dat bijvoorbeeld abonnementstarieven voor een betaalrekening en vergoedingen voor extra rekeningafschriften. Aan de kostenkant gaat het bijvoorbeeld om de kosten voor de productie en verzending van rekeningafschriften. Transactiegerelateerde kosten en opbrengsten zijn zoveel mogelijk aan transactieproducten toegerekend.

2.3 Bepaling balansopbrengsten

Bij het vaststellen van de methode voor de bepaling van de balansopbrengsten zijn afspraken gemaakt over vier cruciale aspecten

- Definitie van de voor betalingsverkeer relevante saldi
- Aggregatieniveau waarop saldi worden meegenomen
- Bepaling looptijden
- Bepaling te hanteren rentevoet.

We bespreken elk van deze aspecten hieronder.

2.3.1 Definitie van de voor betalingsverkeer relevante saldi

De saldi die tot het betalingsverkeer gerekend moeten worden en dus in dit onderzoek moeten worden meegenomen, zijn opgenomen in de volgende DNB statistiek: “Renten van in Nederland gevestigde mfi's⁵ op deposito's en leningen, met bijbehorende volumes”. In dit rapport zijn

⁵ monetaire financiële instellingen, voornamelijk banken

betalingsgerelateerde saldi opgenomen in de categorie “girale deposito's”. De totalen die in deze rapportage zijn opgenomen, bevatten ook saldi die niet tot het betalingsverkeer behoren. In dit onderzoek is hiervoor gecorrigeerd en deze correcties zijn gevalideerd.

Afwijkingen ten opzichte van de DNB-saldi worden voornamelijk veroorzaakt door twee factoren. Ten eerste wordt door zakelijke klanten veelvuldig gebruik gemaakt van rekeningen met saldocompensatie, rekeningen waarmee debetsaldi op bepaalde rekeningen worden gecompenseerd met credit saldi op andere rekeningen. Op die manier is slechts over het gecompenseerde saldo rente verschuldigd. Dit leidt tot een overschatting van totale debet- en creditsaldi in de DNB saldi. Hiervoor is in het onderzoek gecompenseerd. Ten tweede wordt een aantal niet-betaalproducten geadministreerd alsof het een betaalrekening betreft (bijvoorbeeld de rekening couranthypothek voor particulieren en de geblokkeerde rekeningen waarop aannemers de sociale premies die hun onderaannemers verschuldigd zijn als garantie dienen te storten). Aan de debetzijde bedrijven worden debetsaldi op grond van werkkapitaalfinancieringen die via de rekening courant lopen niet meegenomen omdat deze leningen onderdeel zijn van het kredietbedrijf van een bank. Ook hiervoor is in het onderzoek gecompenseerd.

Deze methode heeft geleid tot een relevant creditsaldo voor particulieren van € 34,7 miljard en voor bedrijven van € 58,6 miljard. De saldi aan de debetzijde bedragen € 1,2 miljard voor bedrijven en € 6,4 miljard voor particulieren.

2.3.2 Aggregatieniveau waarop saldi worden meegenomen

Het saldo op een individuele betaalrekening varieert sterk. Bij een particulier wordt bijvoorbeeld het salaris tegen het eind van de maand gestort en loopt het saldo daarna tot de volgende salarisbetaling af. Het totaal van een groot aantal betaalrekeningen varieert minder. Banken gaan bij het wegzetten van de saldi daarom uit van het totaalsaldo. Het totaalsaldo van alle betaalrekeningen is daarom leidend voor de bepaling van de balansopbrengsten. Eenzelfde methodiek is toegepast op de debetsaldi.

2.3.3 Bepaling looptijden

Doordat het totale saldo op alle betaalrekeningen van een bank relatief stabiel is, is het mogelijk dit saldo met een langere looptijd rentegevend weg te zetten. We hebben ervoor gekozen om voor de bepaling van de looptijden te kijken naar de interne overeenkomsten die de betaalbedrijven van de banken zijn aangegaan met hun treasury afdeling (de afdeling die fungeert als kassier van de gehele bank). In deze overeenkomsten spreken de betaalbedrijven namelijk af wat het gegarandeerde rendement is dat zij van de treasury afdeling gaan krijgen op de saldi die binnen een bepaalde looptijdscategorie vallen. Wij zijn in dit onderzoek uitgegaan van de volgende looptijdscategorieën: saldi die 10 jaar, 5 jaar, 1 tot 3 jaar, en minder dan 1 jaar zijn uitgezet. Aangezien het gebruikelijk is dat de betaalbedrijven van de banken geen beleggingsrisico's lopen op de aan haar toevertrouwde saldi, worden deze afspraken nauwkeurig afgestemd op de daadwerkelijke looptijden van de saldi. We zien dit daarom als een goede benadering voor de feitelijke looptijd van de saldi op betaalrekeningen. Aangezien debetsaldi sterker variëren dan creditsaldi is volgens dezelfde logica als hierboven voor debetsaldi een looptijd van drie maanden als uitgangspunt genomen.

2.3.4 Bepaling te hanteren rentevoet

Voor creditsaldi hebben we de saldi per looptijd die wij van de banken hebben gekregen vermenigvuldigd met de interbancaire rente die bij die looptijd hoorde. Saldi die voor tien jaar zijn uitgezet worden dus met de tienjaarsrente vermenigvuldigd, saldi die voor vijf jaar zijn uitgezet met de vijfjaarsrente, enzovoorts. Van de op die manier berekende opbrengsten hebben wij de op die saldi betaalde rente afgetrokken.

Aan de debetzijde is de aan klanten in rekening gebrachte rente als uitgangspunt genomen. Daarvan zijn vier soorten kosten afgetrokken: (1) de administratiekosten voor het krediet, (2) de verwachte verliezen op het krediet, (3) de kosten voor het aan te houden eigen vermogen om kredietrisico's op te vangen en (4) de kosten voor het aantrekken van de financiering voor deze debetstanden, gebaseerd op de driemaands interbancaire rente.

De juiste benadering voor de bepaling van de rentevoet die gebruikt dient te worden voor het bepalen van de balansopbrengsten is het gebruiken van de gemiddelde rentes uit 2005. Echter, zoals schema 2 aantoont, was de rente in 2005 lager dan de rente in de voorafgaande jaren en ook lager dan de verwachte rente voor de komende jaren. Het zonder meer gebruiken van de rente uit 2005 laat dus een incidenteel laag resultaat voor het betalingsverkeer zien.

We hebben er daarom voor gekozen om voor iedere renteperiode de gemiddelde rente toe te passen voor de relevante tijdsspanne over de laatste vijf jaar. Voor de tienjarige beleggingen is de gemiddelde tienjaarsrente uit 2001-2005 toegepast. Daardoor vallen de balansopbrengsten

ongeveer € 550 miljoen hoger uit dan wanneer 2005 als peiljaar was genomen. Voor de vijfjarige beleggingen is de gemiddelde vijf-jaars rente voor de periode 2001-2005 als uitgangspunt genomen, voor driejarige beleggingen is de gemiddelde drie-jaars rente uit de periode 2003-2005 genomen, enzovoorts.

2.4 Overige methodologiepunten

2.4.1 Opschaling van de deelnemende banken naar het totaal van Nederland

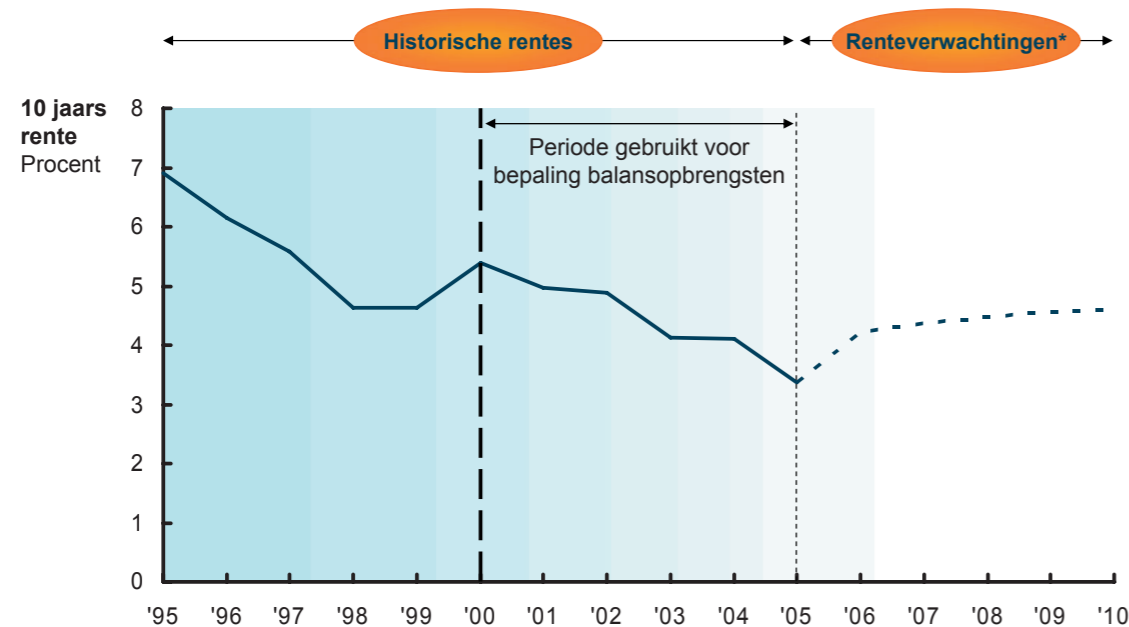
Dit rapport presenteert de kosten en opbrengsten van het Nederlandse betalingsverkeer voor de gehele banksector. Hoewel de vijf deelnemende banken verreweg het grootste deel van de Nederlandse betaalmarkt vertegenwoordigen, zijn ook andere partijen actief. Om tot een totaalbeeld voor Nederland te komen, hebben wij twee opschalingfactoren gebruikt, één voor de balansopbrengsten en één voor de overige onderdelen. Deze opschalingfactoren zijn vastgesteld in samenwerking met de Nederlandsche Bank.

De gebruikte opschalingfactor voor de balansopbrengsten is 3,5%. Deze opschaling is gebaseerd op het aandeel van de deelnemende banken in de totale waarde van de Nederlandse betalingen.

De gebruikte opschalingfactor voor het operationele gedeelte is 1,3%, gebaseerd op een gemiddelde van verschillende maatstaven die het aandeel van de deelnemende banken benaderen (Schema 3).

Schema 2

Renteperiode voor balansopbrengsten

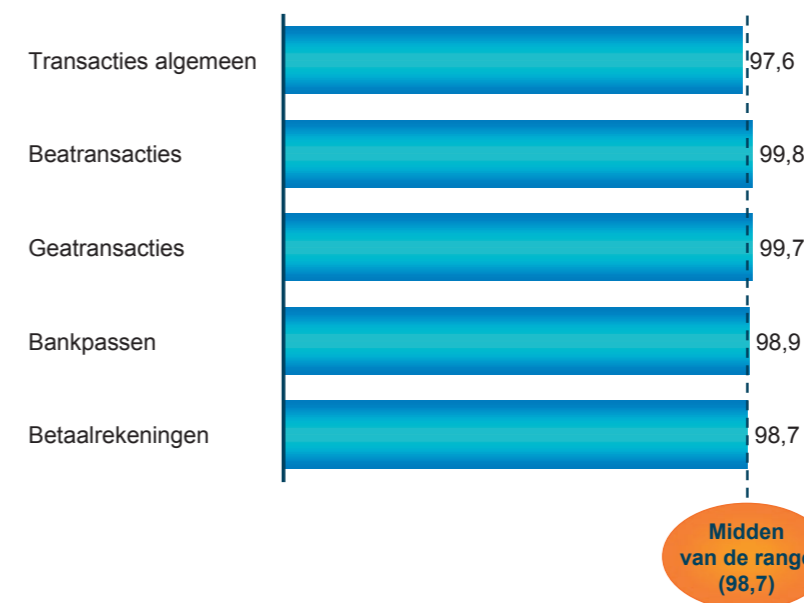

* Op basis van huidige forward curves
Bron: Global Insight World Market Monitor; Bloomberg

Schema 3

Ophoogfactoren voor transactie- en beheersresultaten

Nederlands marktaandeel van vijf deelnemende banken (procent)

Bron: DNB

2.4.2 Kosten van het aan te houden vermogen

Voor het uitvoeren van het betalingsverkeer moeten de banken vermogen aanhouden om de risico's die zij lopen te kunnen opvangen. Hoewel zij dit risicodragend vermogen wel risicovrij kunnen uitzetten, zijn deze risicovrije rendementen lager dan de rendementen die de aandeelhouders van de banken eisen. Doordat deze opbrengsten lager zijn dan de rendementseis ontstaat er een netto kostenpost voor het aanhouden van dit risicodragende vermogen.

De kosten van het aan te houden vermogen zijn bepaald door extrapolatie van de opgave van het aan te houden vermogen van de banken naar de sector. Dit vermogen is onderverdeeld in drie categorieën: (1) Marktrisico, risicokapitaal voor (tijdelijke) afwijkingen van de gematchte beleggingsmix, (2) Operationeel risico, risicokapitaal aan te houden voor verliezen ten gevolge van fraude, diefstal en gebrekkige interne procesbeheersing en (3) Business risico, risicokapitaal aan te houden voor eventuele wijzigingen in de vraag en de daarmee samenhangende kosten voor afbouw van capaciteit. Kredietrisico, dat doorgaans de belangrijkste bron van risico voor banken is, telt hierin niet mee omdat bij de bepaling van de opbrengsten op debetsaldi er al een vergoeding voor het door het kredietbedrijf aan te houden vermogen is afgetrokken van de opbrengsten. Het totaal aan te houden vermogen komt daarmee op € 960 miljoen voor de vijf deelnemende banken.

De kosten van eigen vermogen voor financiële instellingen worden geschat op 14% voor belasting. Daarvan moet de opbrengst van de risicovrije uitzetting van het risicodragend

vermogen worden afgetrokken. Dan resteren netto vermogenskosten voor belasting van 9,7%. Voor het gehele Nederlandse betalingsverkeer bedragen de kosten van het aan te houden risicodragend vermogen op jaarbasis € 105 miljoen (zie Schema 4). Hierbij moet worden aangetekend dat dit slechts een ruwe schatting is.

2.4.3 Eenmalige kosten

Het resultaat van het betalingsverkeer wordt beïnvloed door éénmalige kosten. Een groot deel van de investeringen wordt niet geactiveerd omdat ze meestal niet voldoen aan de daarvoor geldende accountingregels. Zo mogen ontwikkelkosten van nieuwe eigen systemen alleen worden afgeschreven als het gaat om volledig nieuwe functionaliteit. Deze investeringen lopen dus als éénmalige uitgaven door de verlies- en winstrekening heen. Omdat wij de feitelijke situatie in 2005 als uitgangspunt hebben genomen, zijn deze éénmalige kosten onderdeel van het resultaat zoals wij dat hierboven hebben gepresenteerd.

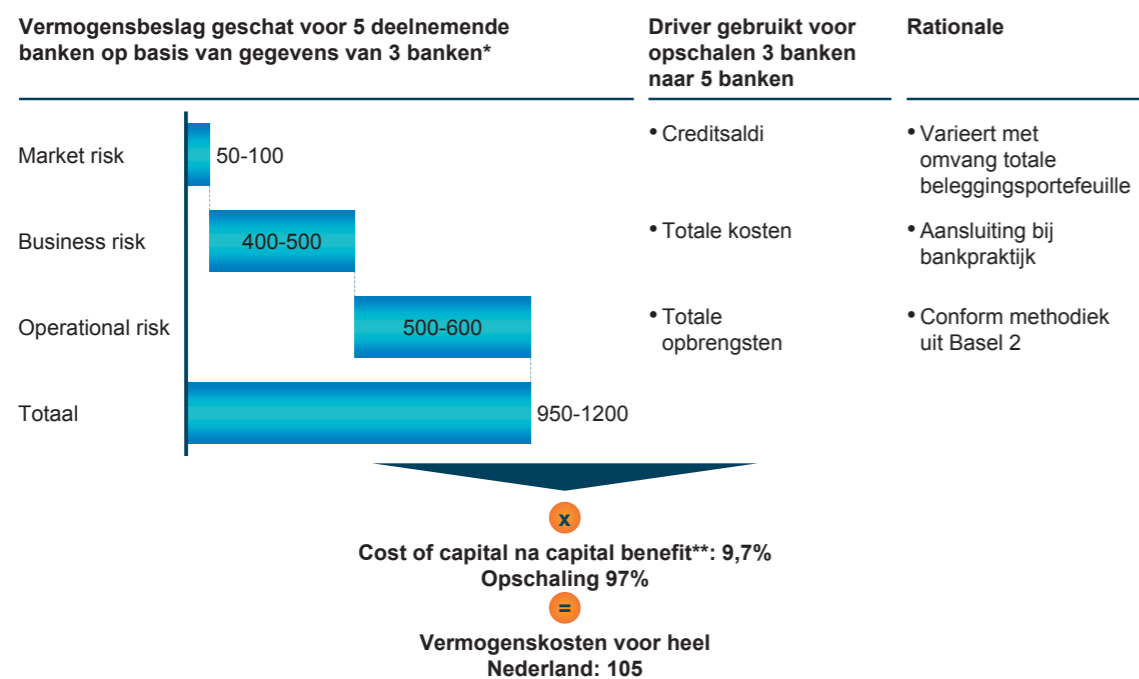
Een voor de hand liggende vraag is of 2005 wat betreft eenmalige kosten niet incidenteel afwijkt van de voorgaande jaren. Als wij deze eenmalige kosten echter in hun historische context plaatsen (zie Schema 5) blijkt dat de eenmalige kosten en investeringen in 2005 van € 125 miljoen vergelijkbaar waren met voorgaande jaren.

Schema 4

Vermogenskosten berekend voor Nederland

SCHATTING

€ miljoen

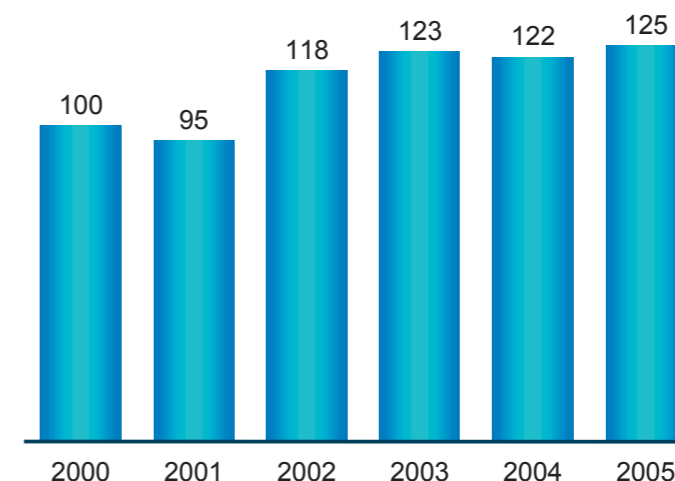

* Credit risk capital (reeds toegerekend aan kredietbedrijf) niet meegenomen
 ** Onder aftrek van de rentevergoeding ontvangen voor het risicovrij beleggen van het eigen vermogen (4,4%)

Schema 5

Investeringen en eenmalige uitgaven in 2005

Index; 2000 = 100

2.5 Overzicht en resultaten validatieproces

Bij het dataverzamelingsproces heeft McKinsey & Company als uitvoerder van het onderzoek een centrale rol vervuld bij de toetsing op consistentie, volledigheid en plausibiliteit van de door de banken opgeleverde cijfers. Daarnaast heeft DNB in een later stadium de door de banken aangeleverde cijfers getoetst. McKinsey & Company heeft de door de banken aangeleverde data beheerd. Naast McKinsey & Company heeft alleen DNB inzage gehad in de cijfers van de individuele banken.

Om de juistheid van de data te kunnen waarborgen is er gecontroleerd op: (1) aansluiting bij interne rapportages banken en de voor dit onderzoek ontworpen methode, (2) aansluiting bij externe bronnen en (3) consistentie van de resultaten tussen banken

- **Aansluiting bij interne rapportages en onderzoeksmethode:** Iedere bank heeft tijdens de dataverzameling tenminste wekelijks een individuele bijeenkomst gehad met het team van McKinsey & Company. Deze bijeenkomsten zijn gebruikt om de tussentijdse resultaten van de banken door te nemen op consistentie met de interne resultaten en de methode
 - *Consistentie met interne resultaten.* Alle aan het onderzoek deelnemende banken hebben uiteindelijk data opgeleverd die voldeden aan deze eis. In één geval kon de aansluiting naar het interne resultaat niet gemaakt worden omdat er geen resultaten per product werden berekend
 - *Consistentie met methode.* Hierbij is bijvoorbeeld nagegaan of alle IT kosten voor de internet kanalen zijn gealloceerd aan de juiste producten en of bijvoorbeeld interchanges op de juiste wijze zijn meegenomen. In een aantal andere gevallen heeft een gebrek aan data ertoe geleid dat het noodzakelijk was van de overeengekomen methodologie af te wijken. In deze gevallen zijn de afwijkingen met McKinsey & Company en de Nederlandsche Bank besproken om zoveel mogelijk in de geest van de overeengekomen methodologie te werken. In deze fase zijn bij iedere bank enkele wijzigingen doorgevoerd. Deze aanpassingen hebben echter nooit geleid tot wijzigingen van meer dan 10% van het resultaat, waarvan een aantal positief en andere negatief
- **Aansluiting bij externe bronnen:** In de eindfase van de dataverzameling is door de Nederlandsche Bank op het kantoor van McKinsey & Company een validatie uitgevoerd. Hierbij is vooral gelet op (1) Aansluiting van de opgeleverde gegevens van de banken met de betalingsverkeersstatistiek die DNB verzamelt en (2) Consistentie van de onderzoeksuitkomsten met eerder DNB onderzoek⁶. In deze fase zijn, na nadere uitleg van de banken op verschillende punten geen additionele wijzigingen meer doorgevoerd
- **Consistentie van de resultaten tussen banken:** Na afloop van de dataverzameling door McKinsey & Company is een laatste controle gedaan door middel van onderlinge vergelijking van de resultaten per bank. In deze fase zijn nog enkele aanvullende vragen uitgezet, onder meer over de relatieve hoogte van overheadkosten en gebruikte rentestanden. Hierbij zijn voor een drietal banken nog aanpassingen doorgevoerd.

McKinsey & Company en DNB zijn van mening dat, op basis van de hierboven genoemde validatie op de door de banken aangeleverde data, de getallen die in dit rapport gepresenteerd worden een getrouw beeld geven van de kosten en opbrengsten van het betalingsverkeer in Nederland voor de banken.

⁶ Payments are no free lunch door Hans Brits en Carlo Winder, DNB, 2005

Hoofdstuk 3: Resultaten

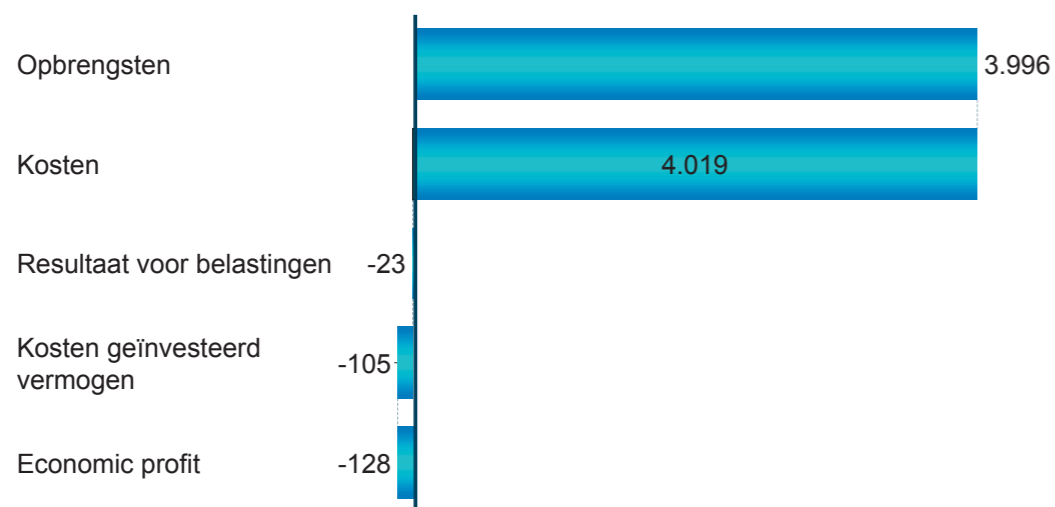
In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek weergegeven. Achtereenvolgens geven we weer: (1) het totaalresultaat, (2) het resultaat per productgroep, (3) het balansresultaat, (4) het resultaat op zakelijke versus particuliere betalingen en (5) de impact van eenmalige kosten en investeringen op het resultaat. Uit mededingingsrechtelijke en commerciële overwegingen is de informatie in dit openbare rapport van een relatief hoog aggregatieniveau.

3.1 Totaalresultaat

Het verlies van € 23 miljoen, ofwel 0,6% van de opbrengsten, valt uiteen in twee delen (zie Schema 6): een verlies van € 2.664 miljoen op betaaltransacties en betaalrekeningen en een positief resultaat op balansinkomsten van € 2.641 miljoen. Na aftrek van de kosten van het geïnvesteerde vermogen ad € 105 miljoen resteert een negatieve “economic profit” van € 128 miljoen.

Schema 6

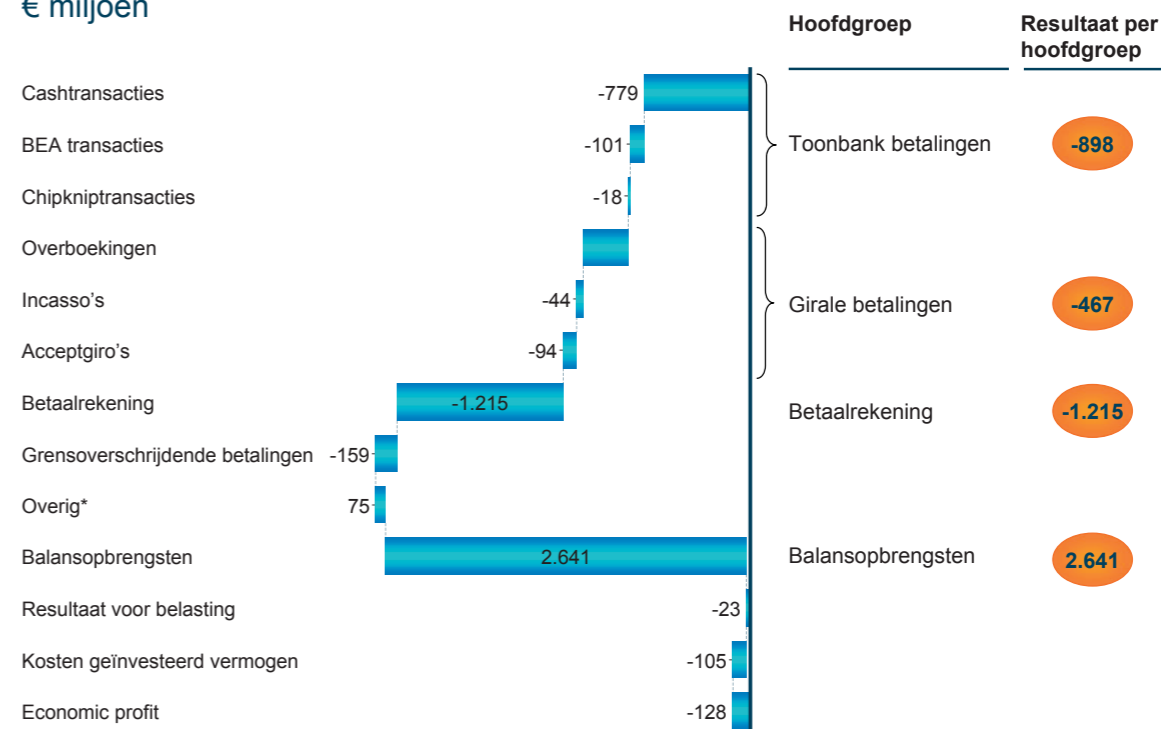
Totaalresultaat € miljoen

Indien we de resultaten per product splitsen, krijgen we de grafiek op schema 7. De resultaten per product werken wij in detail uit in de volgende paragraaf. In de daaropvolgende paragraaf gaan wij nader in op de balansopbrengsten.

Schema 7

Overzicht resultaat voor banken uit betalingsverkeer € miljoen

* Creditcards (+69) en resultaat overige opbrengsten (+6)
Bron: Onderzoek betalingsverkeer

3.2 Resultaat per product

Op schema 7 tonen wij het resultaat per product. Hierin zien we dat alle betaalproducten verliesgevend zijn. Toonbank betalingsverkeer leidt tot € 898 miljoen verlies voor de banken.

De girale betalingen leiden tot minder verlies voor de banken, namelijk € 467 miljoen. Betaalrekeningen leiden tot een verlies van € 1.215 miljoen. Voor toonbankbetalingen en girale betalingen zien we dat vooral cash en overboekingen bijdragen aan het verlies. In de volgende subparagraaf beschrijven wij voor de belangrijkste betaalproducten wat de belangrijkste bronnen van inkomsten voor de banken zijn en wat de belangrijkste kostensoorten voor de banken zijn.

3.2.1 Resultaat voor toonbankbetalingen

Banken maken op de toonbankbetalingen (betalingen in winkels, pompstations, horecagelegenheden en dergelijke) € 898 miljoen verlies. Schema 7 laat zien dat cash een verlies genereert van € 779 miljoen, pinbetalingen een verlies van € 101 miljoen en Chipknip een verlies van € 18 miljoen. Per transactie geeft dit een verlies voor de banken van 12 cent per Chipknip transactie en 8 cent per pinbetaling

- **Cash:** De belangrijkste opbrengsten van cash zijn (1) de stortingsvergoedingen die zakelijke

gebruikers betalen, en (2) een allocatie van een deel van de pinpasvergoeding aan het gebruik van geldautomaten. De belangrijkste kostenposten zijn het instandhouden van de betaal Faciliteiten op de bankkantoren, het geldautomatennetwerk en de faciliteiten voor het sorteren en distribueren van cash en een deel van de pinpaskosten

- **Pinbetaling:** De belangrijkste opbrengsten van pinbetalingen zijn (1) het toegekende deel uit de opbrengst per pinpas en (2) de transactievergoedingen van toonbankinstellingen. De belangrijkste kostenposten zijn de kosten van de (in 2005 nog uitsluitend) door Interpay geleverde diensten en de betrokken IT-systemen en netwerken en de allocatie van een deel van de beheerskosten die samenhangen met de pinpas
- **Chipknipbetaling:** De belangrijkste opbrengsten voor Chipknipbetalingen zijn transactievergoedingen betaald door toonbankinstellingen. Het merendeel van de kosten wordt veroorzaakt door de betrokken IT-systemen en netwerken. Daarbij wordt bij die banken waar de pinpas de drager is van de Chipknip een deel van de pinpasopbrengsten en -kosten aan de Chipknip gealloceerd.

3.2.2 Resultaat voor girale betalingen

Banken maken op de girale betalingen € 467 miljoen verlies. Schema 7 laat zien dat overboekingen een verlies genereren van € 329 miljoen, acceptgiro een verlies van € 94 miljoen en incasso een verlies van € 44 miljoen. Per acceptgiro maken de banken een verlies van 47 cent, per incasso een verlies van 4 cent en per overboeking een verlies van 33 cent

- **Acceptgiro:** Het grootste deel van de opbrengst voor acceptgiro's wordt gegenereerd door bedrijven die betalen voor versturen en ontvangen van acceptgiro's. De belangrijkste kostenpost voor acceptgiro's wordt net als bij overboekingen veroorzaakt door de kosten van de verwerking in de back office inclusief het op elektronisch niveau brengen. Ook de clearing en settlement is een belangrijke kostenpost
- **Incasso:** Het belangrijkste deel van de opbrengsten van incasso voor banken wordt gegenereerd door vergoedingen aan de creditzijde. De meeste kosten worden gegenereerd door de IT-systemen en de kosten van de verwerking, clearing en settlement
- **Overboeking:** De belangrijkste opbrengsten voor overboekingen bestaan uit transactievergoedingen voor het ontvangen en versturen van overboekingen door bedrijven en het versturen van spoedoverboekingen door bedrijven en particulieren. De belangrijkste kosten worden veroorzaakt door de verwerking van overboekingen die deels in de bankkantoren en deels in de back-office plaatsvindt en de kosten van de betrokken IT-systemen. Ook kosten voor clearing en settlement zijn significant.

3.2.3 Betaalrekening

De banken maken op betaalrekeningen een verlies van € 1.215 miljoen. De belangrijkste opbrengst voor de betaalrekening wordt gegenereerd door de beheersvergoeding die bedrijven betalen. Particulieren betalen doorgaans voor hun betaalrekening en overige betaal Faciliteiten

zoals internetbankieren via pakketvergoedingen. Deze pakketvergoedingen zijn in dit onderzoek dan ook verbijzonderd naar de betaalinstrumenten.

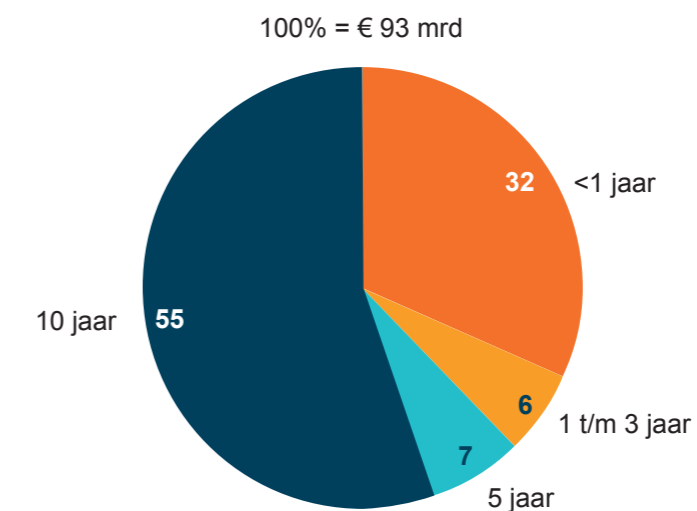
De meeste kosten worden veroorzaakt door de kosten in de bankkantoren en back offices voor het openen, beheren en sluiten van rekeningen. De kosten van de onderliggende IT-systemen vormen ook een significant deel van de kosten.

3.3 Resultaat balansopbrengsten

Zoals aangegeven in paragraaf 2.3 hebben we de feitelijke looptijdverdeling van de saldi als uitgangspunt genomen. De verdeling van de totale creditsaldi naar looptijd categorie wordt getoond in schema 8. Het blijkt dat meer dan de helft van het creditsaldo voor perioden van 10 jaar wordt weggezet. Dit illustreert onze eerdere constatering dat de totale saldi slechts beperkt variëren.

Schema 8

Verdeling totaal creditsaldi naar looptijd categorie

Het totale positieve resultaat op debet- en creditsaldi bedraagt € 2.641 miljoen. Daarvan is € 2.504 miljoen toe te rekenen aan creditsaldi. Op het totaal van de creditsaldi van € 93 miljard is dat een rentemarge van 2,7%.

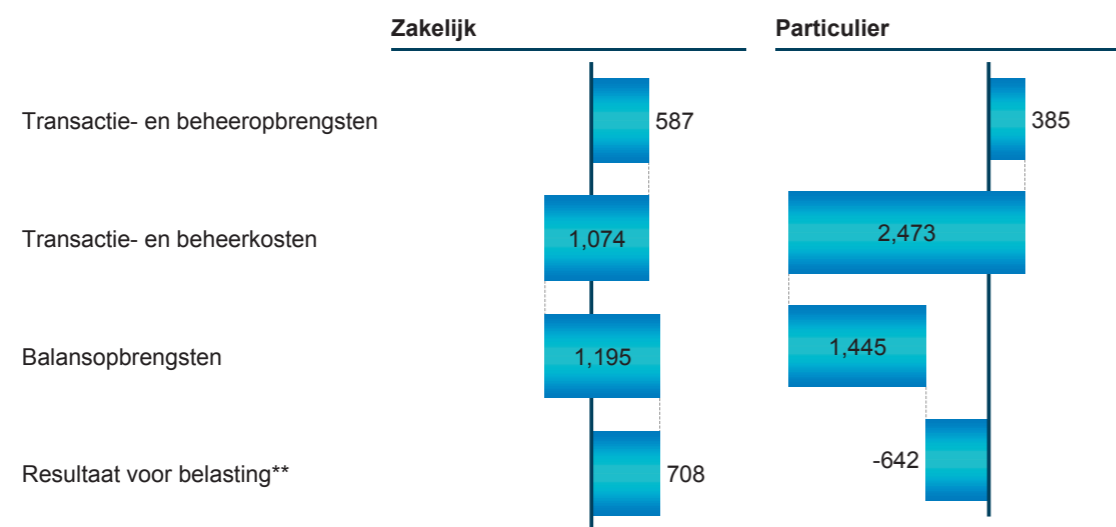
Aan de debetzijde telt ongeveer € 7 miljard aan saldi mee. Het bijbehorende resultaat is € 137 miljoen, een marge voor het betalingsverkeer van minder dan 2% op het uitstaande saldo.

3.4 Resultaat per klantsegment

Er zijn sterke verschillen in resultaat tussen de klantsegmenten (Schema 9). Het zakelijke segment levert een positieve bijdrage van € 708 miljoen terwijl het particuliere segment een verlies maakt van € 642 miljoen. Het resultaat uit credit cards en grensoverschrijdende betalingen kon niet worden verbijzonderd naar zakelijke of particuliere gebruikers. Het gezamenlijke resultaat van deze producten is een verlies van € 89 miljoen.

Schema 9

Vergelijking resultaten particulieren en zakelijke klanten*

* Exclusief vergoedingen voor gastgebruik op geldautomaten, cross border en credit cards, inclusief interchange pinbetalingen, acceptgiro en incasso

** Exclusief creditcards en grensoverschrijdend betalingsverkeer (89 miljoen)

Hoofdstuk 4: Vooruitblik; de invloed van een aantal trends

In het vorige hoofdstuk hebben we de resultaten van de “foto” die is gemaakt voor 2005 van de kosten en opbrengsten van het Nederlandse betalingsverkeer voor de banken besproken. In dit hoofdstuk schetsen wij een beeld van de relatieve stabiliteit van deze foto. Dit doen we aan de hand van een vijftal trends die wij voor de komende jaren zien. Onze conclusie is dat deze trends bij elkaar opgeteld het financiële resultaat dat de banken maken op betalingsverkeer eerder zullen verslechteren dan verbeteren.

We zullen nu verder ingaan op de volgende trends:

- Ontwikkeling van de rentestand
- Actiever saldobehoor
- Afschaffing van valutering
- Ontwikkeling van eenmalige kosten
- Wijziging in de mix van betaalinstrumenten.

4.1 Ontwikkeling van de rentestand

Het resultaat van het betalingsverkeer is sterk afhankelijk van de opbrengsten op vooral creditsaldi. Een wijziging van de rente met een procentpunt verandert het financiële resultaat voor het particuliere segment met € 350 miljoen. Voor het zakelijke segment heeft deze wijziging een impact van bijna € 600 miljoen. Deze impact voor zakelijke gebruikers kan wellicht lager uitvallen omdat sommige zakelijke gebruikers variabele rente ontvangen.

Op de financiële termijnmarkten worden instrumenten verhandeld waaruit de marktverwachtingen voor toekomstige rentestanden kunnen worden afgeleid. Deze verwachtingen zijn volatiel, maar vormen wel de meest gebruikte externe bron om de toekomstige renteontwikkeling te schatten. Als wij in plaats van de rentes uit de afgelopen vijf jaar (2001-2005) de rentes voor de daaropvolgende vijf jaar (2006-2010) toepassen, zien we dat het eindresultaat stijgt met € 52 miljoen. Daarmee zou het resultaat uitkomen op een winst van € 29 miljoen. De cost-income ratio zou dan dalen naar 99%. De verklaring is dat vooral de verwachte middellange rentes (3 en 5 jaar) in deze periode wat hoger zijn dan die in de achterliggende periode.

4.2 Actiever saldobehoor

Zoals hierboven is aangegeven, zijn de saldi op betaalrekeningen zoals de Nederlandsche Bank die rapporteert nauwelijks gestegen sinds 2001. De belangrijkste oorzaak daarvoor is de toenemende mate waarin bedrijven en particulieren hun tegoeden ook voor kortere periodes rentedragend weg zetten. De verwachting van de banken is dat deze trend zich in de komende

jaren zal doorzetten door onder meer de toegenomen penetratie van internetbankieren.

Actiever saldobehoor door gebruikers van betaaldiensten werkt op twee manieren door in het betaalresultaat van de banken. Ten eerste worden de saldi op betaalrekeningen lager. Daarnaast worden de saldi op betaalrekeningen ook volatieler waardoor de saldi op betaalrekeningen door de banken minder lang kunnen worden uitgezet.

We hebben de effecten van actiever saldobehoor als volgt gesimuleerd:

- Saldi dalen met 1% per jaar
- 10% van de totale creditsaldi wordt niet langer met een looptijd van 10 jaar maar met een looptijd van één jaar uitgezet.

We zien dat dit actievere saldobehoor de rentabiliteit van het betalingsverkeer in de periode tot 2010 sterk kan verminderen en een additioneel verlies kan veroorzaken van € 350 miljoen bij een gelijkblijvende rentestand. Het verlies op betalingsverkeer zou in dat geval, indien de overige parameters niet wijzigen, uitkomen op € 373 miljoen. De resulterende cost-income ratio zou dan stijgen naar 110%.

4.3 afschaffing van valuteringskosten

In de Payment Services Directive (de nieuwe Europese betalingsregels) die naar verwachting per 1 januari 2008 effectief wordt, wordt valuteringskosten waarschijnlijk niet meer toegestaan. Uit de data over 2005 blijkt dat valuteringskosten ongeveer € 60 miljoen bijdroegen aan het resultaat. Afschaffing van valuteringskosten zou het huidige verlies van € 23 miljoen doen oplopen tot een verlies voor belasting van € 83 miljoen. De cost-income ratio komt dan uit op 102%.

4.4 Ontwikkeling eenmalige kosten

Voor de komende jaren verwachten de banken een stijging van de eenmalige kosten van enkele honderden miljoenen Euro's onder meer voor de invoering van de EMV-standaard (nieuwe chipstandaard voor betaalkaarten ontwikkeld door Europay, Mastercard en Visa), de invoering van de Single Euro Payments Area (SEPA) en de Payment Services Directive. Een kwantificering is niet mogelijk in het licht van de nog bestaande onzekerheden.

4.5 Wijziging in de mix van betaalinstrumenten

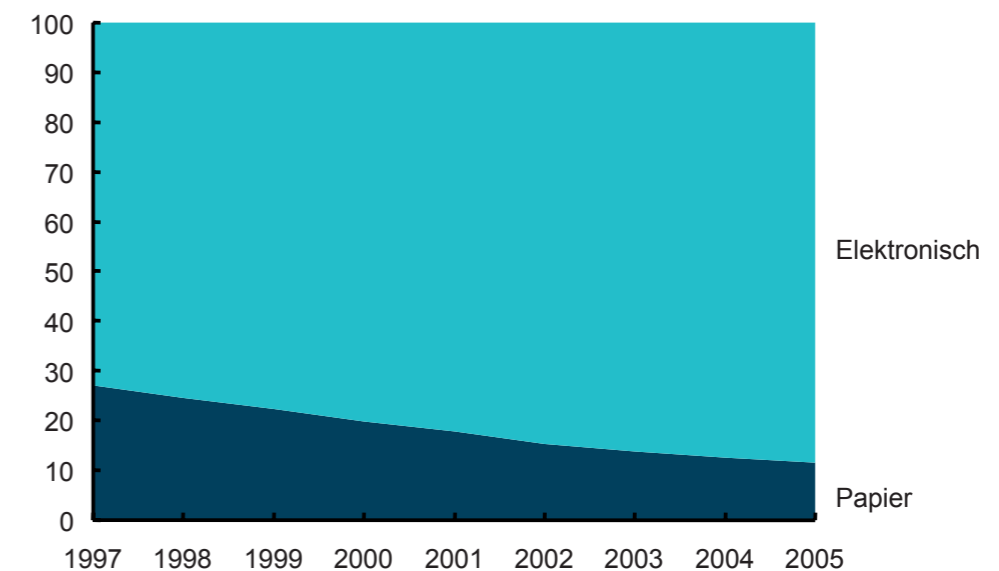
Voor de toonbank betalingen geldt dat het aantal geldopnames sinds 2003 daalt, terwijl het aantal pinbetalingen toeneemt. Voor het girale verkeer geldt eenzelfde beweging naar meer elektronische betalingen. De statistieken van de Nederlandsche Bank laten zien dat het aandeel van schriftelijke overboekingen al enkele jaren daalt (Schema 10). De algemene verwachting is dat met de verdere verspreiding van internetbankieren onder particulieren het aandeel van de papieren overboekingen in de toekomst verder afneemt. Als we de volumevoorspellingen die DNB heeft gepubliceerd in haar kwartaalbericht van maart 2006 als uitgangspunt nemen, zet

deze verschuiving in ieder geval voor de toonbankbetalingen zich in de periode tot 2010 door. Dit heeft uiteraard impact op de kosten en opbrengsten van het betalingsverkeer.

Schema 10

Papierratio – aandeel papieren overschrijvingen in totaal

Procent van de girale betalingen

Bron: DNB

Nawoord

Uit het onderzoek naar de kosten en opbrengsten van het Nederlandse betalingsverkeer voor de banken in 2005 komen drie belangrijke observaties naar voren:

- Het betalingsverkeer in Nederland is niet winstgevend voor de banken. Zij lijden een verlies van € 23 miljoen, waarbij de verwachting is dat dit verlies eerder groter zal worden, dan dat het omslaat in winst
- Binnen het huidige kosten- en opbrengstenmodel voor het Nederlands betalingsverkeer wordt door de banken op alle betaaldiensten verlies gemaakt. De verliezen op betaalrekeningen (€ 1.215 miljoen), cash (€ 779 miljoen) en overboekingen (€ 329 miljoen) vertegenwoordigen 90% van het totale negatieve resultaat op betaaldiensten. Hier tegenover staan balansinkomsten die dit verlies bijna geheel compenseren
- Er is een significant verschil in het resultaat dat banken behalen op het zakelijke en particuliere segment. Op het zakelijke segment wordt € 708 miljoen winst gemaakt terwijl op het particuliere segment € 642 miljoen verlies wordt gelaten, exclusief de resultaten op credit cards en grensoverschrijdend betaalverkeer.

Bovenstaande observaties lijken ons een goed uitgangspunt voor verdere discussies over het verlagen van de maatschappelijke kosten van het betaalverkeer. De volgende twee thema's bevelen wij aan voor verdere discussie: (1) het bewerkstelligen van een mixverschuiving naar voor de banken minder verlieslatende en maatschappelijk kosteneffectievere betaalmiddelen en (2) het heroverwegen van de tariefstructuur van het betaalverkeer. Het heroverwegen van de tariefstructuur heeft betrekking op zowel de verdeling van lasten tussen bedrijven en consumenten als de verhouding tussen directe transactietarifiering en balansopbrengsten.

Bijlage met namen

Banken expert meetings

Gijs Boudewijn (NVB)
Frans van Beers (ING/Postbank)
Hans Brits (DNB)
Mark Buitenhek (ING/Postbank)
Ben Christiaanse (Rabobank)
Bob Doorgeest (Fortis Bank)
Rob Geerlings (SNS Bank)
Thijs Kettenis (DNB)
Rein Kieviet (DNB)
Marcel Leeflang (Fortis Bank)
Marco Pelli (ABN AMRO Bank)
Richard van Rooij (SNS Bank)
Gerard Selen (Rabobank)
Gert Silva (ABN AMRO Bank)
Carlo Winder (DNB)

Stakeholder expert meetings

Veronica van der Does (Gebruikersplatform betalingsverkeer)
Rob Dorscheidt (Consumentenbond)
Tineke van Eerden (Consumentenbond)
Klaas Jaarsma (EIM)
Miriam Osten (Hoofdbedrijfschap Detailhandel)

Stakeholder commissie

Henk van den Broek (Organisaties van toonbankinstellingen)
Veronica van der Does (Gebruikersplatform betalingsverkeer)
Klaske de Jonge (Consumentenbond)
Flip Klopper (DNB)
Hans van der Noordaa (ING)

Stuurgroep

Gijs Boudewijn (NVB)
Hans Brits (DNB)
Ben Christiaanse (Rabobank)
Flip Klopper (DNB)
Hans van der Noordaa (ING)

